

კოოპერატიული განვითარება საქართველოში, შესაძლებლობები და გამოწვევები

მერაბ ხიმშიაშვილი¹

DOI: <https://doi.org/10.61446/pa.2.2024.8428>

აბსტრაქტი

საქართველოში კოოპერატიული განვითარება წარმოადგენს მნიშვნელოვან საკვანძო პროცესს, რომელიც ხელს უწყობს ქვეყნის ეკონომიკის სტაბილურობას და სოფლის მეურნეობის განვითარებას. კოოპერატივები, როგორც თანამშრომლობის საფუძველზე შექმნილი ორგანიზაციები, ქმნიან შესაძლებლობების მრავალფეროვნებას, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მცირე და საშუალო საწარმოების მხარდაჭერისთვის. კოოპერატივები, როგორც კოლექტიური მეწარმეობრივი მოდელი, უზრუნველყოფენ პროდუქციის წარმოების და გაყიდვის უფრო ეფექტურ მექანიზმებს, რაც ხელს უწყობს ადგილობრივი რესურსების ეფექტურ გამოყენებას და მოსახლეობის ეკონომიკურ განვითარებას. სტატიის მიზანია გაუზიაროს მკითხველს კოოპერატივების მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პროცესში, მათ შორის სოფლის მეურნეობისა და ადგილობრივი ბიზნესების სფეროში, აგრეთვე გაანალიზოს კოოპერატივების როლი, არსებული შესაძლებლობები და გამოწვევები, რომელთა წინაშეც დგას ეს მოდელი საქართველოში, მათი გავლენა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიურ განვითარებაზე, ასევე სახელმწიფო მხარდაჭერის პოლიტიკის არსებითი მნიშვნელობა. საქართველოს აგრარული სექტორი, ტრანსფორმაციის პროცესში, სავსეა გამოწვევებით, თუმცა კოოპერატივები სოფლის მოსახლეობას აძლევს საშუალებას არა მარტო საკუთარი პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესოს, არამედ საერთო ინტერესების და საჭიროებების საფუძველზე ითანამშრომლონ და განავითარონ კონრეტული სექტორები. კოოპერატივების მეშვეობით, მეწარმეები და ფერმერები ერთიანდებიან ცალკეული პროდუქციის ქვეშ, რაც საშუალებას აძლევს მათ აწარმოონ უფრო კონკურენტუნარიანი პროდუქტი ბაზარზე, რომელიც ფასებშიც აისახება რატემაუნდა. სტატიაში განხილული იქნება აგრეთვე საერთაშორისო გამოცდილება კოოპერატივების განვითარების თვალსაზრისით, ასევე სხვადასხვა ქვეყნების წარმატებულ მოდელები, რომელთა გამოყენება შეიძლება საქართველოსათვის. მაგალითად, ევროპის ქვეყნებში კოოპერატივები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ სოფლის განვითარების პროცესში.

საკვანძო სიტყვები: კოოპერატივები, საქართველოს სოფლის მეურნეობა, კოლექტიური თანამშრომლობა, მიკრო და მცირე ბიზნესი, საზოგადოებრივი ორგანიზაციები.

¹ სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს, ეროვნული თავდაცვის აკადემიის, მაგისტრატურის საგანმანათლებლო პროგრამის სახელმწიფო რესურსების მართვის მსმენელი

Cooperative development in Georgia, opportunities and challenges

Merab Khimshiashvili²

DOI: <https://doi.org/10.61446/pa.2.2024.8428>

Abstract

Cooperative development in Georgia is an important key process that contributes to the stability of the country's economy and the development of farmers. Cooperatives, as organizations established based on cooperation, create a variety of opportunities, which is especially important for supporting small and medium-sized enterprises. Cooperatives, as a collective entrepreneurial model, provide more efficient mechanisms for the production and sale of products, which contributes to the effective use of local resources and the economic development of the population. The aim of the article is to share with the reader the importance of cooperatives in the process of economic development of the country, including in the field of agriculture and local businesses, as well as to analyze the role of cooperatives, the existing opportunities and challenges faced by this model in Georgia, their impact on the socio-economic development of the country, as well as the essential importance of state support policy. The Georgian agricultural sector, in the process of transformation, is full of challenges, however, cooperatives allow the rural population not only to improve the quality of their own products, but also, to cooperate and develop specific sectors based on common interests and needs. Through cooperatives, entrepreneurs and farmers unite under a single product, which allows them to produce a more competitive product in the market, which is of course also reflected in prices. The article will also discuss international experience in terms of the development of cooperatives, as well as successful models of various countries that can be used for Georgia. For example, in European countries, cooperatives play an important role in the process of rural development.

Keywords: cooperatives, Georgian agriculture, collective cooperation, micro and small business, public organizations.

---

² Student of Master's Program in State Recourse Management of, LEPL-David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia

შესავალი

თანამედროვე მსოფლიოში კოოპერატიული გაერთიანება იმაზე უფრო მეტად მოთხოვნილია ვიდრე ეს იყო მისი განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე. თავისი განვითარების მანძილზე კოოპერატივმა გრძელი გზა განვლო. XIX საუკუნის დასაწყისში ინგლისში, რობერტ ოუენი, ინდუსტრიული ლიდერი, რომელიც აკვირდებოდა მშრომელთა ცხოვრებას, დარწმუნებული იყო, რომ ხალხი ერთმანეთს უნდა დაეხმაროს მეგობრული, საერთო ძალისხმევით და სპეციალური საზოგადოებების დაარსებით, რითაც ერთობლივად უნდა მოაწყონ საკუთარი ეკონომიკური ცხოვრება. იმ დროისთვის ეს მოწინავე იდეა იყო და ინგლისში მან ფართო გავრცელება ჰპოვა. „გაეროს განმარტებით, კოოპერატივი წარმოადგენს იმ ადამიანების ჯგუფის „ავტონომიურ ასოციაციას“, რომლებიც ნებაყოფლობით გაერთიანდნენ მათი საერთო ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული საჭიროებებისათვის, რაც მიიღწევა ერთობლივ მფლობელობაში არსებული და დემოკრატიულად კონტროლირებადი საწარმოს საშუალებით“³. საქართველოში კოოპერატიული განვითარება ბოლო წლების განმავლობაში მნიშვნელოვანი ყურადღების ცენტრში მოექცა, რაც დაკავშირებულია ქვეყნის ეკონომიკური სტაგნაციის და სოფლის მეურნეობის განვითარების საჭიროებებთან. კოოპერატიული მოდელები, რომლებიც ეფუძნება თანამშრომლობას, სულ უფრო ხშირად მიიჩნევა ეკონომიკური რეგენერაციის ეფექტური საშუალებად. მიუხედავად იმისა, რომ კოოპერატივები მუშაობენ სხვადასხვა სექტორებში, სოფლის მეურნეობა მათ შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობას ატარებს. საქართველოს გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა, არის სოფლის მეურნეობის სისტემების და წარმოების მექანიზმების ოპტიმიზაცია. კოოპერატივები ასახავენ შესაძლებლობას, რომ ყავს ადგილობრივი მეწარმეები და ფერმერები, რომლებიც როცესების განახლების გზით, წარმატებით შეიძლება ადაპტირდნენ ბაზრის მოთხოვნებთან. თუმცა, მიუხედავად პოტენციალისა, კოოპერატივების განვითარებას წინ უდგას მნიშვნელოვანი გამოწვევები. ფინანსური რესურსების შეზღუდვა, სამართლებრივი და რეგულარული ჩარჩოების არაეფექტური მუშაობა, ასევე საზოგადოების ცნობიერების ნაკლებობა, ეს არის ძირითადი დაბრკოლებები, რომელთა უშუალო გავლენა გვაქვს კოოპერატივების წარმატებულ ფუნქციონირებაზე.

ძირითადი ნაწილი

კოოპერატივი, მოქალაქეთა ნებაყოფლობითი გაერთიანება, რომლის წევრებიც ერთობლივად ეწევიან სამეწარმეო საქმიანობას წესდებისა და კანონმდებლობის შესა-

³ თამარ კობერიძე (2019 16-20) „საზოგადოებრივი ორგანიზაციების არასახელმწიფო დაფინანსების მექანიზმებისა და მათი გამოყენების პრაქტიკის საერთაშორისო გამოცდილება“, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი 2019

ბამისად. მისი მიზანია საკუთარი წევრების სხვადასხვა სახის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება. კოოპერატივი თავის საქმიანობას ახორციელებს დამოუკიდებლად და მართავს მას დემოკრატიულ პრინციპებზე დაყრდნობით. მისი წევრები თანაბრად ინაწილებენ სამეწარმეო საქმიანობის შედეგებს – მოგებასა და ზარალს – მათი კუთვნილი საპაიო შენატანების შესაბამისად. იგი არ არის უმთავრესად მოგების მიღებაზე ორიენტირებული გაერთიანება. კოოპერატივი არის ორგანიზაციული ფორმა, სადაც ჯგუფი ადამიანების ინტერესები, საჭიროებები და მიზნები ერთიანდება, რათა მათ თავიანთი სასარგებლო საჭიროებების დაკმაყოფილება შეძლონ. ეს ორგანიზაციები ძირითადად ფუნქციონირებენ ერთიანობის, თანაგრძნობისა და თანამეგობრობის პრინციპებზე, რაც მათ ინტერესებს და მიზნებს იცავს. კოოპერატიული მშენებლობა შესაძლოა მოიცავდეს სხვადასხვა სფეროებს, მათ შორის მეურნეობას, ვაჭრობის, მომსახურების, საბანკო საქმიანობას და მრავალი სხვა. კოოპერატივში თითოეული წევრი იხდის მინიმალურ შენატანს თანხის სახით, რომელსაც პაი⁴ ეწოდება. ერთი წევრი შეიძლება იყოს რამდენიმე პაის მფლობელი. კოოპერატივი მუშაობს საერთო კრების პრინციპით, უზენაესი ორგანოს სახით, სადაც გადაწყვეტილებები მარტივი უმრავლესობით მიიღება. კოოპერატივის მიერ მიღებული მოგება პროპორციულად ნაწილდება წევრების შორის, დამოკიდებულია მათი საპარტნიორო გადასახადების მიხედვით. კოოპერატივის უპირატესობა მოტივირებულია მცირე მეწარმეობითი რესურსების მარტივი ფორმით, რაც ხელს უწყობს თანამშრომლობას და საზოგადოების განვითარებას. სამომხმარებლო კოოპერატივების საწარმოო მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ მოსახლეობისათვის დიდი დანაზოგის დაშვების საშუალებით, კოოპერატივის მუშებს შეუძლიათ ამ დანაზოგების გადაქცევა სასოფლო-სამეურნეო მანქანებად, პირუტყვად, თესლად და ა.შ. მომხმარებელთა თანამშრომლობის მთავარი მიზანი არის მომხმარებელსა და მწარმოებელს შორის შუამავლების ლიკვიდაცია... ამიტომ, ბრუნვის გაზრდის მიზნით, მცირე სამომხმარებლო კოოპერატივები ერთიანდებიან ალიანსებში. საქართველოში კოოპერატიული იდეა წარმოიშვა ქართული სოციალური აზროვნების ტრადიციებზე დაყრდნობით. მისი მიზანი იყო მაღალი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის მატება და ეკონომიკის სოციალური ასპექტების განვითარება. ქართული კოოპერატივის ხედვა მნიშვნელოვნად განსხვავდება დასავლეთის ქვეყნებში არსებულ წმინდა კომერციულ კოოპერატივებზე. კოოპერატიული მოძრაობის დამფუძნებლად მიიჩნევა ილია ჭავჭავაძე, რომელიც ამტკიცებდა, რომ წარმოების პარტნიორობა უნდა ეფუძნებოდეს საზოგადოების ინტერესებს. საქართველოში თანამედროვე კოოპერატივები შეიქმნა კანონების: „მეწარმეთა შესახებ“ (1994),⁵ „სამომხმარებლო კოოპე-

⁴ პაი- რაიმე საერთო საქმეში (მაგ. კომერციულ ორგანიზაციაში) თითოეული წევრის მიერ შეტანილი წილი

⁵ საქართველოს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5230186?publication=6> პარლამენტის მაცნე, ხელმისაწვდომია: (გადამოწმებულია 2024 წლის 10 დეკემბერს);

რაციის შესახებ“ (1997)⁶ და „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ“ (2013) საფუძველზე.⁷ 2022 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედდა საქართველოს 2021 წლის 2 აგვისტოს ახალი კანონი „მეწარმეთა შესახებ“, რომლის მიხედვითაც, კოოპერატივის დაფუძნება შეუძლია არანაკლებ ხუთ (როგორც ფიზიკურ, ისე იურიდიულ) პირს.

კოოპერატივი ახორციელებს საქმიანობას გარკვეული ფორმის სახელით, რომელიც აუცილებლად უნდა შეიცავდეს სამართლებრივი ფორმის აღმნიშვნელ დამატებას „კოოპერატივი“. მისი წევრები ათანხმებენ წესდებას, რომელიც უმნიშვნელოვანესია კოოპერატივის ფუნქციონირებისთვის. კოოპერატივების საქმიანობა რეგულირდება როგორც წესდებით, ისე შესაბამისი კანონმდებლობით. კოოპერატივი ვალდებულია გამო პასუხისმგებელია მხოლოდ თავისი ქონების ფარგლებში და კრედიტორების წინაშე პასუხს მხოლოდ თავისი აქტივებით აგებს. მისი საქმიანობა ემყარება თვითდაფინანსების, თვითმმართველობისა და საკუთარი პასუხისმგებლობის პრინციპებს, გამოკვეთილად ახასიათებს ამხანაგობის ტიპის ნიშნებიც. სამომხმარებლო კოოპერატივის მართვის უმაღლესი ორგანოა მეპაიეთა საერთო კრება, რომელიც იმართება იმ შემთხვევაში, თუ წევრების რაოდენობა 200-ზე ნაკლებია. როცა წევრები 200-ზე მეტია, მოქმედებს წარმომადგენელთა კრება. ეს კრება ადგენს კოოპერატივის წესდებას, ერთიანი საპაიო შესატანის ოდენობას, ირჩევს აღმასრულებელ და კონტროლირებად ორგანოებს, მათ შორის გამგეობას და სარევიზიო კომისიას. გამგეობის წევრი არ შეიძლება იყოს სარევიზიო კომისიის წევრი. გამგეობა პასუხისმგებელია კოოპერატივის სამეურნეო და სხვა საქმიანობაზე, ხოლო სარევიზიო კომისია აკონტროლებს წესდების დაცვას და კოოპერატივის ფინანსურ საქმიანობას. ისინი ანგარიშვალდებულები არიან წევრთა საერთო (წარმომადგენელთა) კრების წინაშე და მართვის უმაღლესი ორგანო გადაწყვეტს კოოპერატივის საქმიანობასთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებს. წევართა საერთო კრება განსაზღვრავს წარმომადგენელთა რაოდენობას, ხოლო კოოპერატივის თითოეული წევრი, მიუხედავად იმ თანხის რაოდენობისა, რაც იგი შეიტანა, საკუთარი ხმის უფლებით ერთ-ერთი წარმომადგენელი იქნება. კოოპერატივის მართვის და კონტროლის ორგანოები 5 წლის ვადით იმყოფებიან თანამდებობაზე. კოოპერატივის წევრი შესაძლოა იყოს ინვესტორი, რომლის ხმის ნაწილი 25%-ზე მეტი არ უნდა იყოს. კოოპერატივებს კანონით უზრუნველყოფილი აქვთ ნებაყოფილი გაწევრიანება, რაც გულისხმობს დარგობრივი, ტერიტორიული, პროფესიული და სხვა ნიშნების მიხედვით კავშირების შექმნას. „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შე-

⁶საქართველოს კანონი „სამომხმარებლო კოოპერაციის შესახებ“, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29902?publication=1#!>, პარლამენტის მაცნე, ხელმისაწვდომია: (გადამოწმებულია 2024 წლის 10 დეკემბერს);
⁷საქართველოს კანონი „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ“, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32998?publication=18> პარლამენტის მაცნე, ხელმისაწვდომია, (გადამოწმებულია 2024 წლის 10 დეკემბერს);

სახებ⁸ კანონის თანახმად, სასოფლო-სამეურნეო თანამშრომლობა არის სხვადასხვა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისა და მათი გაერთიანებების სისტემა, რომელიც შეიქმნა სოფლის მეურნეობის მწარმოებლების მიერ მათი ეკონომიკური და სხვა საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. კოოპერატიული თანამშრომლობა მოიცავს ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა ერთობლიობას, რომლებიც ნებაყოფლობით აერთიანებენ რესურსებს საკუთარი ეკონომიკური ინტერესების განსახორციელებლად და ამავე დროს საერთო მიზნების მისაღწევად. ამრიგად, ფიზიკურ პირთა კოოპერატივები, როგორც წესი, არის ინდივიდუალური მეპატრონეების ორგანიზაციულად გაფორმებული ასოციაციები, რომლებიც დროებით ან მუდმივ საფუძველზე, ერთობლივად იყენებენ წარმოებისა და შრომის საშუალებებს თავიანთი პირადი ინტერესებიდან გამომდინარე და საერთო მიზნების მისაღწევად. სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შექმნის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპი უნდა იყოს განუყოფელი ფონდების სავალდებულო შექმნის პრინციპი. მიუხედავად იმისა, რომ „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ“ კანონის 34-ე მუხლის მე-5 პუნქტში წერია: „კოოპერატივის წესდება შეიძლება ითვალისწინებდეს, რომ კოოპერატივის საკუთრებაში არსებული ქონების გარკვეული ნაწილი განუყოფელი სახსრებისგან შედგება“, საქართველოში ორგანიზებულ კოოპერატივთა უმეტესობამ ისინი არ შექმნა. საქართველოში „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობები რეგულირდება „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით და საქართველოს სხვა საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე აქტებით, თუ ამ კანონით სხვა რამ არ არის დადგენილი.“⁹ ნორმალური ფუნქციონირებისათვის კოოპერატივმა უნდა აითვისოს თანამედროვე სამეცნიერო და ტექნოლოგიური მიღწევები, ასწავლოს საკუთარ წევრებს მათი გამოყენება, ანუ საჭიროა პროაქტიული ინოვაციის პრინციპით ხელმძღვანელობა: ახალი ინვესტიციების მოძიება და მოზიდვა, წარმოების რესტრუქტურისა, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა, პირუტყვის ახალი გაუმჯობესებული ჯიშების გამოყენება და სოფლის მეურნეობის ელიტური თესლის გამოყენება და ა.შ. „კოოპერატივი არის წევრთა შრომით საქმიანობაზე დაფუძნებული ან წევრთა მეურნეობის განვითარებისა და შემოსავლის გადიდების მიზნით შექმნილი საზოგადოება, რომლის ამოცანაა წევრთა ინტერესების დაკმაყოფილება და იგი მიმართული არ არის უპირატესად მოგების მიღება“.¹⁰ დღესათვის კოოპერატიული საქმიანობა ყველაზე გავრცელებული

⁸ კანონი „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ“. პარლამენტის მაცნე, ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32998?publication=18> (გადამოწმებულია 2024 წლის 11 დეკემბერს).

⁹ საქართველოს კანონი, სასოფლო სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ;

¹⁰ გიორგი ხუბუა, კარლ-პეტერ ზომერმანი „საჯარო მმართველობის სამართლებრივი საფუძვლები“ მინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტი 2016.

ბულია სკანდინავიაში კერძოდ შვედეთის რესპუბლიკაში, ¹¹სადაც მოსახლეობის 70 – 80 % პროცენტია გაწევრიანებულია სხვადასხვა ტიპის კოპერატივში.

მაგალითად მოლოდინების მიხედვით, ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული კომპანიაა „Oriflame“, რომელიც წარმოდგენილია 60 ქვეყანაში. ამ ქვეყნების უმრავლესობაში კომპანია კოსმეტიკური ბაზრის ლიდერია. მისი პროდუქციის გაყიდვას ახდენს 2,5 მილიონი დამოუკიდებელი გაყიდვის კონსულტანტი. „Oriflame“-ის ასორტიმენტი 900 სხვადასხვა სახეობას მოიცავს, ხოლო ყოველ თვეში 100 მილიონამდე კატალოგი გამოიცემა 35 სხვადასხვა ენაზე. არანაკლებ განვითარებულია სოფლის მეურნეობის კუთხით კოოპერატივები. შვედეთის სამეფოში არანაკლებ არის განვითარებული სოფლის მეურნეობის კუთხით კოოპერატიული საქმიანობა. არსებობს ესეთი კუნძული „Gotland“, რომელიც ეკუთვნის შვედეთის სამეფოს, აღნიშნულ კუნძულზე ცხოვრობს 56 000 ადამიანი და მათი უმრავლესობა 99 % სწორედ კოოპერატიულ გაერთიანების მეშვეობით ფლობენ სხვადასხვა ტიპის ფერმერულ მეორნეობას, მათ გაჩნიათ საკუთარი წარმოების სამარკო ნიშანი და ასევე ისინი ბაზარზე წარმოდგენილი არიან თავიანთი საფირმო ნიშნის ქვეშ წარმოებული პროდუქციით, ეს გახლავთ ხორც პროდუქტების წარმოება, რძის ნაწარმი, სხვადასხვა ზომის ცხენ საშენები, ბეწვეულის წარმოება და უამრავი სხვა მიმართულება. მნიშვნელოვანია ითქვას რომ მათ დაარსეს სკანდინავიაში ყველაზე დიდი კოოპერატიული სასწავლებელი რომელიც ფუნქციონირებს როგორც კოლეჯის სახით „Gotland University College“, ასევე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების სახით „Uppsala University“ სადაც მომავალი თაობა ახალგაზრდები სწავლობენ სხვადასხვა სპეციალობებს, ეს ის თაობაა რომელიც შემდგომში გააგრძელებს მცირე ზომის ფირმების მართვას და გარდაქმნას დიდ კომპანიებად.

დასკვნა

მამასადემე „კოოპერატიული საწარმო“ წარმოადგენს ურთიერთობებს, რომლებიც წარმოიქმნება ადამიანების ეკონომიკურ საქმიანობაში. ეს არის წარმოების ორგანიზაციის ან ეკონომიკური სუბიექტის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა, რაც ასევე მოიცავს თანამშრომლობის პროცესს. საქართველოში კოოპერატიული განვითარება მნიშვნელოვან როლს ითამაშებს ქვეყნის ეკონომიკასა და სოციალურ განვითარებაში. თუმცა, როგორც შესაძლებლობების, ისე გამოწვევების სწორად მართვა და შეფასება კრიტიკულად მნიშვნელოვანია იმისთვის, რომ კოოპერატივებმა წარმატებით მოახდინონ შედეგების ზრდა საზოგადოებაში. საჭიროა სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართვა. საქართველოში სოფლის მეურნეობის განვითარებას კოოპერატიული გაერთიანების გარეშე ალტერნატივა არ აქვს, რადგან ინდივიდუალურ დონეზე დამწყები ფერმერები ვერ აღწევენ წარმატებას, ხშირ შემთხვევაში

¹¹ შვედეთის სამეფო.

მეურნეობის გასანვითარებლად მიმართავენ ბანკებს, სადაც იღებენ სხვადასხვა ტიპის სესხებს რაც გარკვეულ წილად წნეხის ქვეშ ამყოფებს დამწყებს ფერმერს და დასაწყისში აღშობს მისი განვითარების პერსპექტივას. ტექნოლოგიები რომელიც აუცილებელი და საჭიროა კონკრეტული ბიზნესის განვითარებისთვის არის საკმაოდ ძვირი რისი შედეგად დამწყებ ფერმერებს არ შეუძლიათ, რომლის საჭიროებაც აუცილებელია. სწორედ ამიტომ კოოპერატიული გაერთიანება ხელს უწყობს სასოფლო სამეურნეო ბიზნესის განვითარებას, რომელიც გულისხმობს ერთობლივი ძალებით კონკრეტული პასუხისმგებლობის გადანაწილებით ფერმერული მეურნეობის წარმატებულ განვითარებას.

ბიბლიოგრაფია

- თუმანიშვილი გ. (2012, 79-87) „შესავალი საქართველოს კერძო სამართალში“ თბილისი , ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- კობერიძე თ. (2019 16-20) „საზოგადოებრივი ორგანიზაციების არასახელმწიფო დაფინანსების მექანიზმებისა და მათი გამოყენების პრაქტიკის საერთაშორისო გამოცდილება“ , თბილისი, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი;
- ხუბუა გ. , კ. ზომერმანი (2016, 72-82), ,, საჯარო მმართველობის სამართლებრივი საფუძვლები“ თბილისი, ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტი;
- საქართველოს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5230186?publication=6> პარლამენტის მაცნე, ხელმისაწვდომია: (გადამოწმებულია 2024 წლის 10 დეკემბერს);
- საქართველოს კანონი „სამომხმარებლო კოოპერაციის შესახებ“,
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29902?publication=1#1>, პარლამენტის მაცნე, ხელმისაწვდომია: (გადამოწმებულია 2024 წლის 11 დეკემბერს);
- საქართველოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის შესახებ,
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32998?publication=18> პარლამენტის მაცნე, ხელმისაწვდომია, (გადამოწმებულია 2024 წლის 11 დეკემბერს).